

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Den 9 Januarii 1776. Tisdagen. No 3.

Böteborgs Allehanda.

Årund d. 4 Jan. I denna Stads Församling äro det förflutna året födde 105 Barn, af Wankön 61. och Winkön 44. hwaraf 4 woro oäkta, döde 57. och wigde 15 Par. = I förgår dog härskådes Handelsmannen Hr. B. Beckmark. = Consistorium Academicum har tillsyrt et sammanbindande emellan Hr. N. Heurlins Adjunctur och Custodis Machinarum Cyflan; men Hans Excellence, Acad. Cancellern har infördrat ordentelige Förslag til denna Cyfla, under osäkerheten, om böjelse och application för Mechaniquen framdeles hos Physices Adjuncten altid kunde inträffa. Hwarföre, sedan sökande sig anmält, förslaget kommer at uprättas.

Skuru det nu är nog sent, kan jag likwäl, för ämnets nyhet skul, ej underlåta berätta, at den 20 Decembr. sistledne, ventilerades här, under Professor Collings präsidio, en Disputation om Porto Franken. = Författaren har här ganska lärdt och wacker bestrifwet, hwad man redan förut har sig bekant af Kongl. Maj:ts förfatning af d. 15 Aug. 1775, rörande Porto Franken i Marstrand, och uplyst det med historiska anmärkingar.

Såsom ämnet är interressant, torde läsaren ej mistycka följande korta utdrag:
§. 1. Här wisar Auctor hwad anseelig tillväxt wår tillförne nog swaga handel wunnit under wår Store Konungs korta regering, och citerar såsom bewis härpå äktskellige Kongl. Bref och Förordningar, och slutel. Kongl. Maj:ts Förfatning af d. 15 Aug. 1775 om Porto Franc. = Uti §. 2. gifwes förklaring på det ordet hamn. Hamnar indelas uti sådane som naturen tillskapat, och de, som genom konst blifwet anlagde. Hamnar äro äfwen, dels Öpne, dem främningar, emot wisa afgifter, äga frihet besöka, och Slutne, hwarest inge främmande Skepp få hamna m. m. = §. 3. Här uppehåller sig Auctor i synnerhet med selswa ordet Francus, och des etymologie. §. 4. Wisas, at det är et Regale eller Konungens rättighet, at utstafka de wittkor, hwarmed hamnar få besökas. = §. 6. Porto Franc. eller fri hamn uti sin fulla bemärkelse tagen, är öpen för alla Fjellslags Skepp, at de där fritt ut- och ingå, och icke allenast Skeppen, utan ock folket, med sine waror. Här anföres äfwen äktskellige ställen, hwaräst sådane hamnar i främmande Länder waret. = §. 7. I Sverige har man knapt af Port. Franc. haft sig bekant, mer än namnet; om man ej wil räkna det fordrna Wisby. Et Rykte spriddes kring hela riket, at Konung Carl 12. welat i Göteborg anläggga en Porto Franc, som genom Hjeltens oförmodeliga död hindrades. Denna hedren war Gustaf 3 förbehållen, som förklarar Marstrand för en fri hamn. Denne frihet bet. svar dels Personerne, dels Skeppen och selswa warorne. = §. 8. Här inryckes några §§. af Kongl. Förfatningen: Alle inwånare, Swenske eller Utänningar äro frje för alla personelle skatter, och betalas endast wisse consumptions afgifver på drucker och lifswedel. = Alla främmande njuta fri Religions öfning och äga frihet itla hwad waring de hällst behaga ic. och den Utänning, som köper eller bygger hus i Marstrand af redo Wikstr:ns wärde, anses, efter 2 års bestning deraf, såsom Swensk undersåte, m. m. Denna frihet läwer wäl ock, söger Auctor, hoswa sina undantag; ti Lagstifwrens wisser kan ingalunda tillåta Sjörösware, Wiktis uppenbare skender, eller dem, som komma från

de orter, där pestsmitta är, at frit få inläggas i Marstrand's hamn. Förmodas ock, at Rytmare från Svernske Regementen här ej äga skydd. = §. 10. Alla waror så här utan åtskildnad fritt införas, utläggas, förbränkas eller åter utföras, och Staden således, som utlänst ort, anses. Ut §. 11. nämnes Personerne, som här äga skydd: Främmande och inländske, som för gäld, eller sådana förbrytelser, som ej gå å åra och lif m. m. taga sin tillflugt til Marstrand ic. ; och således har Försattaren wisat Rikshaden emellan Porto Franc och andre Hamnar.

Det wore både nyttigt och artig, om någon än vidare uti en Academisk afhandling toge sig före at ådaga lägga de förmåner, som en sådan Porto Franc medförer för Riket, så wäl, som de olägenheter, som häras tillfälligt wis kunna flyta, och på hwad sätt de senare lättast kunde undanröddas.

Utsala d. 7 Jan. Kort före Jubelhelgen fångades här på garn fet och jämnstor Sill, som eljest här är nog fålsynt.

Götheborg. Ratten imellan d. 6 och 7 dennes kom elden lös uti et Fartyg wid Röda Sten, Groshandlaren och Ribb. af Rgl. Wasa Ord. Hr. Chr. Arwidson tillhörigt, derigenom, at waktkarlen gådt i land och lemnat en goffe qwar, hvilken somnat isfrån elden. Fartyget har aldeles upbrunnet; men lycka uti olyckan war, at det war tomt och 36 år gammalt, samt at masten, bogsprödet och det måsta af rågwärk och segel blifwet bärigadt. Skadan för besättningen är betydelig, emedan deras saker wore alla om bord ännu qwarlemnade.

I slutet af förra året äro 3:ne Slepsladningar med Brännwin hit ankomne; det synes således, som brist på denna wara, ännu för någon tid, stulle härigenom förefinnas.

Ratten emellan den 7 och 8 dennes aresterades en Fransman, för det han i bryckenstap öfversallet sit wårdsfolk med hugg och slag.

Epitaphium

Viro,

Maxime Reverendo atque Amplissimo, D:no Magistro
PETRO AURELIO, Praeposito Contractus Himle & Fauråhs,
 Pastori in Grimmeton & Rolltorp *),

Occidit Aoniae pergrandis gloria turbae,
 Judicio Scipio, Tullius ore potens;
 Cui major pietatis amor? Cui vitaeque, nigris,
 Longior, a vitiis, candidiorque fuit?
 Dic mihi, quot rarae fugiant hoc funere luces?
 Thespiadumque Jubar, Christiadumque Pharos?
 Incluta quid sparsis jactantur Nomina signis?
 Vix umbram valeat sistere docta manus,
 Hunc Conjux, Soboles, viduata Paræcia, plorant,
 Pulpita sancta gemunt, fata negasse parem.
 Faustus abit, vafro quem Numen sustulit ævo,
 Quisque prius caelum, quam moreretur, adit.

*) Ehuru man, ej ofta ernar bry Läsaren med Latinste versar, har man likväl ej trodt sig böra neka at införas denna wakra Graffskrift öfwer den förtjente Probstsen Aurelius, på en hans närmasste Slågtinges begäran, som sådt henne under conuert från ofänd hand.

Til Utgifwaren af Göteborgs Allehanda.

Min Herre! Flere med mig hafwa i desse dagar sågnat oss af det wackra män-
skenet, då man, utan fara at högtideligen blifwa inqwarterad i Högwakten, om af-
narne kunnat besörja sine angelägenheter utom hus. Tiden lärer nu åter snart wa-
ra inne, at man utan lysande lycka ej wägar sig utom dörren, sedan det blifwet
mörkt. Med all wördnad och agtning för Magistratens wisa och försigtiga anskaf-
ter, är jag likwäl okunnig, med hwad rättighet man kan pålägga en Allmänhet et
wite af 5 Dal. Smt. I mitt sinne är jag fullkomligen öfvertygad, at et sådant
fleg, utan lag och gällande stäl, ej kunnat tagas af en så wördnadswärd Corps;
men skulle likwäl önska någon närmare underrättelse. Wänne det för almänna så-
kerheten icke waret äfwen så gagneligt och mera öfwerensstämmande med villigheten,
om Patronillen såde besalning at framsöra dem til wakten, som woro utan lycka,
och at då kände och hederligt folk straxt ställes på fri fot, emot en liten ersättning
til Patronillen för dess möda; och deremot löst och mistänkt folk qwarhöllos och för-
hördes? Det är nog bekant, at gemena Soldaten, då han har magten i händer,
ofta plågar misbruka et sådant förroende, hwaras, kan hända, en och annan haf-
prof förhuten Jubbel. Ebuu man har anledning at tro, det inge röfware, utan
eljest några klistige människor gort öfwerwäld på gatorne, så wore ju mögdeligt, at
sådana wälsmerkare äfwen kunde hålla sig framme i mänshenet. Hwarföre synes
då nu ej någon Patronil? Förbl. etc. Okunnig.

Swar.

Det är lättare at tabla andras, än self göra goda förfatningar. Jag är i
denna sak äfwen så okunnig, som Min Herre; men det wet jag, at Magistraten, uti
sin Rundgörelse, äberopar sig en af sine förre förfatningar i samma wäg. Om W.
Herre wandar sig til rätta forum, twisslar jag ej, at där erhålles nogsammt swar =
Förblif. etc. Utgifwaren.

Kort Utdrag af en afhandling, som wisar, huru man med bästa fördel nyttjar haf-
ra til foder för hästar som läses uti Mercure de France, för Aug. månad, 1775.

Auctor wisar här huru det, i flere hänseenden, är skadeligt, at gifwa hafran
ogrdöpt åt hästar, som i allmänhet brukas; ty

1) wändes knapt häften til tjenlig föda för dessa Kreatur, emedan alla de korn,
som ej af deras tänder blifwet malde och krosade, gå lita osmalte bort genom ma-
ge och tvelswor, utan at gifwa minsta närings sakt; hwilket lätteligen synes, om
man på en urflögd jord utbreder friskt hästgödsel, då kornen på några dagar be-
gynna gro; och har således hafran ej undergådt någon ändring eller förwandling.

2) denna delen af hafran går ej allenast förlorad, utan skadar äfwen Kreatur-
ket på flere sätt. "Den nöter dess tänder." Sjellwa utan af hafran är hård och glatt,
som gör, at han glider undan tänderne, men förorsakar tillika en wälsam gnidning,
som nöter dem. Af denna skändiga gnidning så tänderen omsider en conisk och spit-
sig stappad, som sätter dem utom stånd at tugga. Man ser och, säger Auctor, at
i de länder, hwarest hästarna födas med hel hafra, äro deras tänder, i synnerhet
de öfwe, från tio til tolf års ålder, stitne, länge och glese; och wid femton år blif-
wa desse stackars kreatur obrukbare, då de, med en tjenligare föda, hunnet en dub-
bel ålder. Gamle hästar tilbringa mycken tid at äta sin hafra, til des hungren
nödgar dem at swälja den hel, sedan de suktrat honom med någon salive; då minsta
delen går til föda; men än mera förloradt. Desutom är ena ändan af kornet gan-

fla hård och hvarf, at den sönderflicker hästens tunga, gom och tandbott, hwilket i synnerhet skönjes på unge hästar, som länge gådt på gräs, at de sedan af hafran blifwa helt blodige i munnen. Som och tandbott hårdna änteligen, at de ej så låte säras; men deras händer, at saliven ej flyter til den mängd, som är tillräckelig för födans smältning och chylification. Dessa hela forni sära äfwen matsstrupen, slappva magen och sönderflicka inelworne.

Da man nu gifwer hafran hel, fordras dubbelt mera, än hwad eljest kunde behöfwas, om man följde et tjenligare sätt. Härigenom ökes hafrens dyrhet, synnerligen uti, och omkring stora Städer. Auctor föreskrår här, såsom fördelagtigast, at gröpa hafran, det är, at mala honom, så at hwar forni delas uti 3 til 4 stycken. Om malningen anses för kotsam, blir winsten ändock gamla märkelig, i det man med hälften, af hwad eljest ätgår, bättre föder et sådant kreatur, än efter förra sättet. För Samhället blifwer winsten än större, emedan Landmanen til andra sådesarter kan använda den jord, hwarpå han förer sådt hafran. Desutom bi behålla hästarna längre sina tänder och styrka, lefwa längre, och deras mage, strupe, tunga och gom säras ej af de hela fornen.

Til denna gröpta hafran lägges hackelse, allenast halmen blifwet förut krossad, som ser lättast genom en, wid hackelse-listan fastad, dertil tjenlig machine. Denna blandning gifwer en sundare föda, än den gröpta hafren ensam, som är alt för födande och gör dem tröge, late och dåste; ty hästen behöfwer mycken och stadig föda, som fyller tarmarne, och man har anmärkt, at han då rör sig med mera wighet och styrka. Med halstannat skälp:d af denna gröpta hafran södes hästen bättre, än med tre skälp:d omalen, i synnerhet om man tillägger et skälp:d krossad hackelse. Man märker ock at hackelse halmen nödwändigt bör förut wara krossad, emedan han eljest äfwen som hafran skadar hästens gom, tandbott, mage m. m. 2 skälp:d af denna blandning äro för en ridhäst nog hwar gång, 3 för en arbetshäst och 2 en half för en wagnshäst. Man kan äfwen, i stället för hafran, bruka kli, allenast man tager 1 skälp:d kli mot 2 skälp:d hackelse. Här tillägges, at ju mera detta kli är skildt från mjölp:partiklar, desto tjenligare är det; ty Auctor bewisar, at mjölet gör gödslen flytande, som är tekn til en swag mage och ilack smältning.

Windens förändring. D. 5 W. D. med frost. D. 6 v. D. med starkt frost och blåst. D. 7 v. D. med frost. D. 8 v. D. ostadig med blåst och snö.

Fru Probstinnan Ahlels, född Lundberg, dog på Frillesås Prästegård d. 5 denes, 67 år, 2 månader och 2 wector gammal.

Tafkon begynnes åter med Concerterne, som upföras på Ostindiga Compagniets hus.

J förgår hände, at en liten goffe, geck bort i et ärende för sine föräldrar, och har sedan icke återkommit. Föräldrarne bo i Samlestaden.

Kundgörelse.

Kundgörelser, af hwad slag de må wara, allenast de äro, så korte, som möjel. är, författade, emottagas! ifrån pränummeranter med nöge, at införas, utan sakligt betalning.

N:o 4 utkommer nästkommande Fredag.
